

ДО ПИТАННЯ ПРО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У СТУДЕНТСЬКОМУ ТЕАТРИ

Стаття присвячена вивченню питань навчально-виховного процесу у студентському театрі. Автором обґрунтовується доцільність об'єднання у діяльності студентського театру двох процесів – навчання та виховання – в єдиний цілісний – навчально-виховний процес.

The article is dedicated to the studying of the questions about teaching-and-educational process in the student theatre. The author substantiates the acceptability of unification of two processes – teaching and education – into the common, integral teaching-and-educational process in the student theatre.

Постановка проблеми. Наше суспільство зазнає сьогодні радикальних перетворень у соціальному, економічному, політичному житті, що, в свою чергу, вимагає кардинальних змін і в освітній галузі. Перш за все, до цього нас спонукає вступ України в Болонський процес, де на перше місце у навчально-виховній діяльності вищих навчальних закладів виводиться самостійна робота студентів. Саме тут і виникає проблема.

Слід зазначити, що західна молодь починає навчання на перших курсах в 19-20 років, а наші молоді люди вступають до вузів в основному в 17 років. В такому віці дуже складно буває обрати майбутню професію, а опанувати великий об'єм навчального матеріалу, набути певних навичок самостійно ще складніше. А запровадження європейських стандартів орієнтує вищі навчальні заклади не лише на якісну професійну підготовку майбутніх фахівців, але й на розвиток студента як особистості, яка здатна реалізувати себе в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Отже, виведення в Болонській декларації на перше місце у навчально-виховній діяльності вузів самостійної роботи студентської молоді спонукає нас до забезпечення майбутніх фахівців знаннями, вміннями, практичними навичками самоформуючого характеру та створення умов для їх творчого самовдосконалення, самореалізації. Однією із таких умов у вищій освіті є функціонування студентських творчих колективів. Серед них особливого статусу набули театри, діяльність яких має колосальний вплив на розвиток і вдосконалення особистості, її формування, духовний потенціал, світогляд, естетичну культуру.

Значну роль у діяльності будь-якого творчого колективу, також і театрального, відіграє навчально-виховна робота, яку очолює й організовує керівник театру, педагог-режисер. Саме він несе відповідальність за весь навчально-виховний процес, за естетичний бік вистави та її організацію, підбір виконавців, інтерпретування тексту і використання сценічних засобів.

Метою статті є обґрунтування доцільності об'єднання у студентському театрі двох процесів – навчання та виховання – в єдиний цілісний – навчально-виховний процес.

У наукових дослідженнях, особливо останні три десятиріччя, остаточно ствердився погляд на художні колективи як на педагогічне явище. Дослідники переконливо довели, що заняття в художніх колективах значно впливають на особистість. Ця педагогічна думка дійшла до нас крізь віки, починаючи з Західної Європи (кінець XII століття), де в навчально-виховних цілях мала місце шкільна драма. У статутах багатьох навчальних закладів XII – XVIII століть шкільні вистави згадуються як обов'язкові [2: 2-7]. Феномен шкільних і студентських театрів завжди дивував педагогічний світ.

Поступово науковці прийшли до ідеї органічного поєднання духовного розвитку та самореалізації індивіда як двох зустрічних векторів єдиного процесу у діяльності творчого колективу [1; 2].

Втім необхідно зазначити, що поєднання духовного розвитку та практичної самореалізації особистості відіграло важливу роль у розумінні природи художньо-творчого виду діяльності й можливостей використання художньої творчості у навчально-виховному процесі студентських театрів.

Такий підхід, де заняття в театральних колективах розглядаються як цілісний художньо-педагогічний процес, у якому сприймання, інтерпретації, засвоєння та створення творів мистецтва через художню творчість, що формує у студентів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвиває естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні, має бути основою.

Ефективність занять, репетицій із яких складається навчально-виховний процес студентського театру залежить від того наскільки в них буде використано пізнавальний, виховний та творчий потенціал творів мистецтва і як буде організована діяльність зі сценічного втілення цих творів, а також які педагогічні методи, прийоми ми використовуємо для розвитку емоційної чуттєвості до природи художнього образу, для розвитку творчих можливостей, уваги, вольових якостей, уяви, ініціативи – формування особистісних і професійних якостей молоді.

Отже, навчально-виховний процес у студентському театрі інтегрує у собі навчальні, виховні, розвиваючі та творчі аспекти, а саме: збагачення молоді емоційно-естетичним досвідом, формування культури їх почуттів, розвиток загальних і художніх здібностей, художньо-образного мислення, формування універсальних якостей творчої особистості майбутнього фахівця.

До питань навчально-виховного процесу у театральних колективах звертаються такі науковці як З.В.Гіптерс, Л.В.Дорогих, А.С.Каргін, О.Ю.Клековкін, О.А.Комаровська, Г.С.Костюк, Н.Г.Ксенофонтова, Н.Є.Миропольська, О.М.Семашко, С.О.Соломаха та інші.

Для вивчення сутності проблеми дослідження важливим, на нашу думку, є визначення педагогікою навчального процесу як складової загального процесу виховання всебічно розвинутої особистості, яка відповідає потребам сучасного соціуму. А завдання виховання в навчальних закладах реалізують у процесі навчання та в спеціальній виховній роботі у вільний від занять час.

Зіставляючи та порівнюючи сутність, специфіку, функції, принципи, методи, прийоми навчального та виховного процесів, які використовуються у діяльності студентського театру, знаходимо багато спільних позицій. Згідно цього доходимо певного висновку: навчання та виховання між собою глибоко взаємопов'язані. Тому, доречним є розглядання навчально-виховної роботи як цілісного процесу і можливо, тільки в окремих випадках і лише умовно, поділяти його на навчальний та виховний. Але при цьому відзначаємо, що на сьогоднішній день спостерігається тенденція нерозривності в театральних колективах цих двох процесів.

У результаті такого усвідомлення, є всі підстави припускати, що проблема, яка існує в театральних колективах і яку ми намагаємося вирішити, виникає через розподіл навчального та виховного процесів.

Відомий режисер Г.О.Товстоногов, визначаючи виховну роль театру попереджував, що, не дивлячись на порівняння театру зі школою, не треба розуміти цього буквально. Тому що в такій школі не задають уроків, не вимагають їх запам'ятовувати і нічого не утовкмачують. У школі-театрі вчать, не помічаючи того, і вчать з великою насолодою. [4: 302-303]. І це дійсно так. Заняття у театрі мають бути цікавими, розумними, захоплюючими і ні в якому разі не нудними й сумними.

В організації навчально-виховного процесу студентського театру мають домінувати ігрові методики, проблемно-пошукові, дослідницькі методи та художньо-творча діяльність, які вирішують естетичні проблеми й розвивають художньо-творчі здібності особистості.

Основою художньої творчості є особиста діяльність кожного з засвоєння, оцінки та створення творів мистецтва. Разом із тим, активність студентської молоді до художньо-творчої діяльності буде зростати лише тоді, коли в колективі на заняттях буде панувати

довірко-емоційна атмосфера, яка створює передумови для творчого переживання мистецьких творів.

Саме художньо-творчий вид діяльності дає змогу усунути суперечність між закладеними потенціями особистості та реальним використанням їх в активній практиці, що в подальшому забезпечить реалізацію розвитку здібностей, таланту та досягнення професійних вершин.

Необхідно підкреслити, що навіть під час становлення театрального колективу, коли в навчально-виховному процесі нібито більше уваги приділяється навчанню, все рівно поруч крокують моменти виховання, особливо за умов використання активних групових форм художньо-творчої діяльності, які, на нашу думку, є найбільш технологічними.

Експериментально визначено, що до таких форм можна віднести акторські тренінги, впровадження яких набуває суттєвого значення в педагогічній практиці студентських театрів вищих навчальних закладів.

Тренінги (у перекладі з англійської “вправа”) опираються на накопичений людський досвід і сьогодні є незамінним елементом системи навчання, розвитку та виховання студентів будь-якого фаху.

Слід відзначити, що тренінгова форма роботи розвиває здатність людини до пошуку нових знань, творчості, допомагає здійснити інтелектуальний прорив, формує особистість та її світогляд. Задіяні у тренінгу, не тільки отримують нові знання, але й мають можливість відразу ж використовувати їх на практиці, виробляючи та формуючи професійні вміння, навички.

У навчально-виховному процесі студентського театру тренінгова форма навчання базується на партисипаторному підході – тобто на методиці участі. Це означає, що весь колектив є учасником організованого навчально-виховного процесу, спрямованого на оволодіння знаннями та способами інтелектуальної і практичної діяльності. У результаті такої праці, людина активно творить себе і постійно рухається у напрямку особистісного розвитку, творчості та самодостатності.

І самий складний етап роботи у студентському театрі – сценічне втілення п'єси – є також навчально-виховним процесом, де створюються нові, оригінальні проекти.

У практиці театральних колективів набула поширення думка, що вистава – це результат навчально-виховного процесу, а сам навчально-виховний процес як підготовчий етап до створення вистави. Згідно з цим, між означеними складовими педагогічного процесу існує нібито взаємозв'язок, але не має єдності. Проте, на нашу думку, саме вистава і є навчально-виховним процесом. Адже створення вистави студентським театром вбирає в себе всі аспекти навчання та виховання: вдосконалення професійних якостей майбутніх педагогів будь-якого напрямку та формування передового світогляду, активної громадянської позиції, гострого відчуття сучасності, утвердження високих ідейних, моральних, естетичних ідеалів.

Кожна нова вистава є подією як для всього колективу, так і для кожної особистості окремо. Вистава – це форма відбиття досягнутого результату учасниками колективу у художньо-творчій діяльності, тобто логічне продовження навчально-виховного процесу.

Водночас, щоб творчість учасників колективу зростала, розвивалася і рухалась вперед, треба в навчально-виховному процесі використовувати ефективні форми і методи, які мають необмежені можливості щодо розвитку творчої особистості. Одним із таких методів є метод дійового аналізу. Цей метод вирішує творчі протиріччя за таким принципом: від кожного – максимум розкриття здібностей.

Безсумнівно, в майбутньому, в театральних колективах вищих навчальних закладів у процесі роботи над виставою, саме за методом дійового аналізу будуть виховувати творчих неординарних особистостей, але це вже тема іншої статті.

Отже, розуміючи й порівнюючи сутність навчального та виховного процесів у студентському театрі, знаходимо багато спільних позицій, що дає нам можливість дійти певного висновку: навчання та виховання глибоко взаємопов'язані. Доречно навчально-виховну роботу розглядати як цілісний процес.

Підтвердження актуальності наведеної думки знаходимо в особистісно зорієнтованій педагогіці, де студент є творцем власної діяльності, свого власного “Я”, що, безумовно, передбачає залучення його особистісних функцій у навчально-виховний процес, у розвиток неповторно суб’єктивного, емоційно-особистісного ставлення до світу, самого себе і своєї діяльності. Саме це і є напрямом діяльності студентських театрів у системі вищої освіти, метою якої є цілісний розвиток студента, його вдосконалення для досягнення особистісних вершин у вибраній ним сфері професійної діяльності.

Отже, узагальнюючи та підсумовуючи вище сказане, можна зазначити, що питання навчально-виховного процесу в студентських театрах висвітлюються психолого-педагогічною наукою, але поряд із цим, здійснені наукові дослідження не вичерпують усіх аспектів загально-педагогічних засад діяльності студентських театрів у вищих навчальних закладах щодо професійної підготовки майбутніх педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дорогих Л.В. Аматорське мистецтво як історично-культурне явище (на матеріалах України другої половини ХІХ ст.): Авт. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01. К., 1998. – 21 с.
2. Корній Л. Українська шкільна драма і духовна музика ХVІІ – першої половини ХVІІІ століття. – К.: МУЗ. Україна, 1993. – 186 с.
3. Петров Ю.В. Філософсько-естетичні аспекти розвитку самодіяльного суб’єкта: Проблеми теорії: Авт. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.04. – К., 1993. – 35 с.
4. Товстоногов Г.А. Зеркало сцени: О профессии режиссера. – Л.: Искусство, 1984. – Кн.1. – 303 с.

УДК 378.147:655

І.Г. Матросова

ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

У даній статті розглядаються основні підходи до поняття “компетенція” у сфері професійної підготовки інженерів-технологів. Виділено основні категорії професійної освіти інженерів-технологів – професійна й технологічна компетенція.

In given article are considered main approaches to notion “competency” in sphere of the training engineer-technologist. They are chosen main categories of the vocational training engineer-technologist – professional and technological competencies.

Постановка проблеми. Останнє десятиліття характеризується зміною освітніх парадигм – “знанієвої” на “компетентнісну”. Компетентнісно орієнтований підхід у розвитку сучасної вітчизняної системи освіти визначений як пріоритетний у державних освітніх документах. Ключовими категоріями освітнього процесу стають категорії “компетенція” і “компетентність”.

Велика кількість досліджень вітчизняних і закордонних учених загальнопедагогічних проблем формування компетентностей (В. Байденко, Н. Бібік, С. Бондар, Л. Гузеєв, О. Дахін, І. Зимня, І. Єрмаков, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, В. Серіков, А. Субетто, Дж. Равен, П. Хоменко, А. Хуторський та ін.) свідчить про те, що компетентнісний підхід до навчання стає освітньою реальією. Усвідомлення сутності компетентностей і компетенцій як педагогічних явищ дозволяє вирішувати проблему застосування компетентнісного підходу в професійній освіті, визначити рівень підготовленості фахівця, організувати навчально-виховний процес, орієнтуючись на сучасний ринок праці, динамічний розвиток постіндустріального суспільства й виробництва.

Також актуальною залишається проблема практичного формування професійних компетенцій у молоді в освітньому просторі технічного ВНЗ. Визначення шляхів і механізмів